

15.9.2022

VN/25733/2021

Lausunto Suomen digitaalisen kompassin 2. luonnoksesta

Palvelualojen työnantajat Palta ry kiittää mahdollisuudesta lausua Suomen digitaalista kompassia koskevaa toista luonnosversiota. Palta edustaa noin 2000 yksityistä palvelualan yritystä ja yhteisöä muun muassa logistiikka-, informaatio- ja viestintä-, asiantuntijapalvelu-, hallinto- ja tukipalvelu- sekä viihde- ja virkistystoimialoilla.

Kansallinen digikompassi kokonaisuutena

Palta on jo todennut digitaalista kompassia koskevan ensimmäisen lausuntokierroksen yhteydessä, että tavoitteiden ja avaintulosten asettaminen digitalisaation edistymiselle on tärkeää ja EU:n näkökulmasta jäsenmaat lähtevät liikkeelle myös erilaisista lähtökohdista. Suomikaan ei kaikessa onnistu. Kansallinen kompassi Suomen lähtökohdat huomioiden on tarpeellinen.

Erityisen toivottavaa on, että digitaalisen kompassin toimeenpanoa kyetään johtamaan määrätietoisesti, toteutumista seuraten ja hallinnonrajat ylittäen. Suomen tietä kohden digikompassin tavoitteita ei voida johtaa pelkästään yhteistyötä tehden vaan ennen kaikkea yhdessä tehden. Tämä tarkoittaa yhteistä public-private-kehittämistä, sekä esimerkiksi ministeriöiden yhteisiä hankkeita järjestelmien, alustojen tai osaamisen kehittämisessä. Menneisyydestä, jolloin jokainen taho kehitti digiratkaisujaan siilomaisissa hankkeissa, on aika siirtyä aitoon samaan suuntaan katsovaan yhteiskehittämiseen. Tässä työssä digikompassi on oiva työkalu, mikäli sen toimeenpanossa ja johtamisessa on selkeä omistajuus paikannettavissa.

Palta pitää tärkeänä, että vuoden 2021 syksyllä perustettu digitalisaation, datatalouden ja julkisen hallinnon ministeriöryhmä, sekä sitä tukemaan perustettu digitoimisto pystyvät jatkamaan toimintaansa yli hallituskauden. Tämän toteutuminen vaatii sekä riittäviä resursseja että selvän kotipesän ja toimivallan osoittamista näille orgaaneille myös uuden hallituksen toimesta. Samassa yhteydessä tulee ratkaista ehdotetun digisalkun omistajuus eli kuka vastaa salkun kehittymisestä siten, että toimijat ovat myös sitoutuneet yhteiseen tekemiseen. Ellei tätä ratkota, niin uhkana on, että digikompassi ja siinä oivallisesti tunnistetut toimet jäävät toteutumatta ja esimerkiksi valtion ministeriöt ja yksityinen sektori jatkavat omien intressiensä mukaista kehittämistä pahimmillaan jopa eri suuntiin.

Suomi on ollut edelläkävijä tietotekniikan ratkaisujen hyödyntämisessä, joka myös valitettavasti tarkoittaa, että meillä (ns. legacy-) tietojärjestelmät ja ratkaisut ovat vanhentuneet nopeasti ja niillä ei kyetä vastamaan digitaalisten palveluiden kehitysvauhtiin ja -tarpeisiin, erityisesti julkisella sektorilla. Tarvitaan siis määrätietoisempaa johtamista, poliittista tahtoa ja riittäviä resursseja, jotta palvelut saadaan kehitettyä nykyaikaan. Digikompassi ohjaa parhaimmillaan kansallisen kehitystyön suuntaa.

Euroopan kilpailukykyvaje digitaalisissa palveluissa tulee ottaa vakavasti huomioon. Vaarana on, että loputkin palvelut hoidetaan jatkossa Euroopan ulkopuolisten yritysten toimesta, jos oma palvelutuotantomme ja digitaaliset alustat eivät kehity. Toinen kehityskulku on, että siirrymme kohti kolminapaista ja blokkiutunutta maailmaa, jossa meillä on suljettu kiinalainen, eurooppalainen ja

15.9.2022

yhdysvaltalainen järjestelmä omine palomuurineen ja regulaatioineen. Myös Venäjälle voi syntyä Ukrainan sodan seurauksena oma suojattu blokkinsa.

EU:n sääntelyinto digitaaliseen ympäristöömme on hengästyttävä ja voi pahimmillaan johtaa juuri blokkiutumiseen. Muun muassa GDPR, ePrivacy, DGA, DSA, DSM, AI Act sekä Data Act ovat tuoreita lainsäädäntöhankkeita EU:ssa. Niiden (yhteis-)vaikutusta eurooppalaisten digitaalisten palveluiden kehittämiseen ei voi tietää, mutta Euroopan globaalia kilpailukykyä niiden on vaikea kuvitella parantavan.

Siksi olisi keskeistä, että osana digitaalista kompassia EU:n komissio toteuttaisi perusteellisen kilpailukykyarvioinnin koskien viime vuosina käyttöönotettuja ja esitettyjä digitaalista toimintaympäristöä koskevia aloitteita. Suomen pitäisi olla aloitteellinen toimija tämän osalta. Euroopan regulaatioympäristön ja yleisemmän toimintaympäristön kilpailukykyä tulisi arvioida erityisesti suhteessa Yhdysvaltoihin ja Kiinaan.

Luonnoksessa viitataan (s.16) mahdollistavan lainsäädännön osalta siihen, että tarvittaessa tulisi olla mahdollisuus lainsäädännöllä pakottaa (yrityksiä) kehitystoimintaan. Tämä kirjaus jää hyvin epäselväksi sen osalta, mitä sillä mahdollisesti tarkoitetaan. Yritysten kehityshankkeiden tulee lähteä aina liiketoiminnallisista tarpeista ja niiden tulee olla lähtökohtaisesti vapaaehtoisia. Lisäksi digitalisaatiota sekä tiedon käyttöä ja hyödyntämistä koskeva lainsäädäntö tulee pitkälti EU-lainsäädännön kautta. Mahdollisella kotimaisella lisäsääntelyllä luotaisiin vain monimutkaisempaa ympäristöä yrityksille. Kyseinen kirjaus tulisi poistaa tekstistä.

Osaaminen

Digikompassin toisessa luonnoksessa on onnistuttu olennaisuuksiin pureutuen kuvaamaan, millaisella osaamisella kansallista digitaalista sivistyksen tasoa on mahdollista nostaa ja ylläpitää. Kompassin ansiona voidaan myös nähdä kiteytetty digitaalisten osaamisten/taitojen määrittäminen. Tämän määrittämisen pohjalta koulutuksen järjestäjien ja opetusviranomaisten on mahdollista tehdä tarvittavia korjausliikkeitä ja rakentaa osaamisen kehittymisen jatkumoa opetussuunnitelmiin, tutkintojen perusteisiin sekä koulutusohjelmiin korkeakouluissa.

Kompassissa on tunnistettu hyvin Suomen tarve lisätä vetovoimaa työhön johtavan maahanmuuton kohdemaana. Strategisena tavoitteena ei tällöin voi olla mikään vähäisempi kuin nyt kirjoitettu *"Suomi on maailman tunnetuimpia ja houkuttelevimpia teknologia-alan koulutuksen, tutkimuksen ja investointien keskuksia sekä houkutteleva maa kansainvälisille digiosaajille"*. Huomiona esitämme maahanmuuton tavoitteeseen - *"vuoden 2030 jälkeen työperäisiä maahanmuuttajia on vuosittain vähintään 10 000 enemmän kuin nyt"* - että se tulisi muiden samaan teemaan liittyvien tavoitteiden tavoin linkittää digitaaliseen kontekstiin. Nykymuodossaan se jää liian ylimalkaiseksi. Kohdentaminen esimerkiksi ICT-sektorille työllistyviin yms. sitoo sen kokonaisuuteen paremmin.

Digitaalinen infrastruktuuri

Osa-alue on kuvattu hyvin eri ulottuvuuksineen ja on kannatettavaa, että infrastruktuuriin sisällytetään myös niin sanottu "pehmeä infra". Lisäksi on hyvä, että datatalous ja sen mahdollisuudet, sekä kyberturvallisuus on nostettu omiksi kokonaisuuksiksi. Gigabitin tietoliikenneyhteydet kaikille on hyvä tavoite tai avaintulos, mutta on myös tärkeää, että yhteyksiä kehitetään ja rakennetaan markkinalähtöisesti,

15.9.2022

välttämättä tukielementtejä. Suomi on harvaan asuttu maa ja jatkossa vielä harvemmin asuttu, joten kysynnällä tulee olla myös merkitystä fyysisen infrastruktuurin kehitykselle.

Yritysten digitalisaatio

Osiossa on nostettu hyvin esille EU:ssa lisääntyvän digisääntelyn riskit Euroopan kilpailukyvyille. Kuten edellä tässä lausunnossa on mainittu, Suomi voisi olla aloitteellinen EU:n komission suuntaan perusteellisen, digisääntelyä koskevan kilpailukykyarvioinnin käynnistämiseksi.

Erityisesti pk-yritysten osalta olisi hyvä tavoitella myös sitä, että Suomessa on toimivat kannustimet yrityksille digitaalisen tai ekologisen transformaation tueksi. Esimerkiksi tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyvät kannustimet eivät välttämättä riitä tai sovellu siihen, että jo kehitettyä teknologiaa otetaan käyttöön tai sitä hyödynnetään yrityksissä. Asiakastarpeiden muutos ja sääntely vaikuttavat yritysten teknologian hyödyntämiseen liittyvään käyttäytymiseen, mutta jos haluamme nykyisestään vauhdittaa ja kannustaa yrityksiä, tulee investointikannustimia suunnitella uudelleen tavoitteita vastaavaksi.

Digitaaliset julkiset palvelut

Osion tavoitteet ja avaintulokset ovat kunnianhimoisia, ml. 40 elämäntapa-palvelukokonaisuuden digitalisointi. Pitkälle viety automaatio julkisissa palveluissa on hyvä tavoite. Samalla tulisi tähdätä kuitenkin siihen, että 100 prosenttia palveluista voidaan edes käynnistää sähköisesti tai varmistaa se, ettei käyntiasiointia vaadita. Tällä hetkelläkin on julkisia asiointipalveluita käytössä yrityksille, joita ei voida hoitaa muuten kuin käyntiasiointina tai postitse.

Julkisten palveluiden digitalisointiin liittyy myös vahvasti tehokkuus- ja tuottavuuskysymykset. Julkinen sektori tulee kohtaamaan merkittäviä leikkauspaineita tulevaisuudessa ja lähtökohtaisesti digitalisoimalla palvelutuotantoa näitä säästöjä voidaan saada aikaan. Suomen tulisi määrätietoisemmin tavoitella julkisten palveluiden tuottavuuskehityksen kasvua digitaalisuutta hyödyntäen.

Kunnioitavasti

Tatu Rauhamäki
Johtaja, elinkeinopolitiikka
Palvelualojen työnantajat Palta ry

Jari Konttinen
Johtava asiantuntija, elinkeinopolitiikka
Palvelualojen työnantajat Palta ry

Milka Kortet
Johtava asiantuntija, elinkeinopolitiikka
Palvelualojen työnantajat Palta ry